

BİLİM KÜLTÜR VE EĞİTİM

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ÜZERİNE -1 Programın hazırlık sürecine dair

Prof. Dr. Alim Kaya

İstanbul Kültür Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Ömür Ceylan

İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Hasan Şimşek

ODTÜ E Öğretim Üyesi

Bu yazıda MEB'in Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) olarak adlandırdığı ve yasal süreçlerini tamamlayarak 2024-2025 Eğitim Öğretim Yılından itibaren birinci, beşinci ve dokuzuncu sınıflarda uygulamaya karar verdiği yeni eğitim programının temel felsefe ve yaklaşımını açıklayan ortak metni incelenmiş, bu incelemeye dayalı olarak varılan sonuçlar, değerlendirmeler ve öneriler birbirini izleyen üç yazı halinde programın hazırlık süreci, programın içeriği ve programın uygulanabilirliği başlıkları altında sunulmuştur.

Eğitim programları bir ülkenin eğitim sisteminin yazılımıdır. Bu yazılım nasıl bir insan, nasıl bir gelecek ve nasıl bir toplumsal düzen sorularına cevap verecek şekilde kodlanır. Dolayısıyla eğitim programları, bir ülkenin gelecekteki insan modeli ve toplum yapısını yaratacak düzeneğin ve süreçlerin tasarımı için atılmış en ciddi adımlardan biridir.

Program geliştirme sürecinin ilk adımı mevcut programların bilimsel bir değerlendirmesinin yapılması, programın hangi unsurlarının işleyip hangi unsurlarının işlemediğinin bilimsel yöntemlerle ortaya konularak gerekli revizyonun yapılmasıdır. İkinci adımı ise ortaya çıkan yeni bireysel ve toplumsal ihtiyaçların yine bilimsel yöntemlerle ortaya konularak programın bu ihtiyaçlara cevap verecek bir biçimde tasarlanmasıdır. Maalesef TYMM hazırlanırken mevcut programın bilimsel değerlendirmesinin ve buna dayalı ihtiyaç analizinin yapıldığına dair bir kanıt ve açıklama bulunmamaktadır. Nitekim yeni programda tüm toplumları ve yaşam biçimlerini, ekonomileri, ticareti, eğitimi, sağlığı derinden etkileyen yapay zekâ ve onun yaratacağı toplum 5.0 gibi bir olgudan neredeyse hiç söz edilmemekte, eğitimin ekonomik işlevine ilişkin de herhangi bir tespit, vurgu ya da hedef bulunmamaktadır.

TYMM'nin hazırlık sürecine ilişkin önemli sorunlardan biri de toplumun tüm kesimleri ve eğitimin tüm paydaşlarının katılımının yeteri kadar sağlanamamış olmasıdır. Yeni müfredatın ortak metin kısmında da ifade edildiği gibi eğitim her türlü ideolojinin üstündedir. Toplumun ortak geleceğinin bir kurgusudur. Bu nedenle makro düzeydeki eğitim programları tüm toplumun ihtiyaçlarını yansıtmalı ve farklı toplum kesimlerinin katılımı, konsensüsü ile ve şeffaf bir süreçte hazırlanmalıdır. Ne yazık ki TYMM'nin hazırlık süreci tüm toplum ile şeffaf bir şekilde paylaşılmamış, ilgili tüm

akademisyenlerin, sendikaların ve STK'ların gerekli katılımı sağlanmamış, yeteri kadar tartışılmamıştır.

Program geliştirme sürecinin önemli ilkelerinden biri de hazırlanan taslak programların uygulamaya geçmeden tüm toplumu/bölgeleri/sınıf düzeylerini temsil edecek şekilde seçilmiş örneklerde pilot uygulamalarının yapılması ve bu uygulamalardan elde edilen çıktıları göre son değerlendirmelerin yapılarak nihai kararın verilmesidir. Herhangi bir pilot uygulama sınıfı/bölgesi/süresi öngörmeden girişilecek bu çapta bir değişiklik, barındırdığı risk unsurları geniş bir alanda sınırsızca etkili olacağı için dünyadaki benzer örneklerinde olduğu gibi büyük maliyetlerle sonuçlanma tehlikesini de beraberinde getirmektedir.

Özetle TYMM hazırlık süreci program geliştirme biliminin şu dört ilkesi bakımından sorunludur:

- Mevcut programın değerlendirilmesi yapılmamıştır.
- Programa yön verecek olan bireysel ve toplumsal ihtiyaçların neler olduğuna dair bilimsel verilere dayalı tespitler bulunmamaktadır.
- Toplumun tüm kesimleri ve eğitimin önemli paydaşları (STK'lar, üniversiteler, eğitim sendikaları vb.) hazırlık ve tartışma süreçlerine yeteri kadar katılmamış, açık ve şeffaf bir tartışma süreci oluşturulmamıştır.
- Pilot uygulaması yapılmamıştır.

Ortak metne dair gözlemler

Programın sunuşu olarak görülebilecek ortak metin, gerek kavramsal gerek anlatım ve anlam bakımından çelişkilerle doludur. Metnin özellikle teknik boyutundaki beceriler çerçevesi, duygusal sosyal öğrenme becerileri, okuryazarlık becerileri belirli bir bütünlük ve anlayış sergilemekle birlikte sonradan üzerine aceleyle ilave edildiği açıkça görülen yaklaşım, yapılan epistemolojik, ontolojik ve aksiyolojik bütünlük açıklamalarına rağmen rahatsızlık vericidir. Ortak metnin ilk 14 sayfalık kısmının dili ve kullanılan terminoloji, oldukça eski ve yer yer bilimsellikten uzaktır. Örneğin "kalbin yönetiği ve onun bir işlevi olarak gösterilen duygular", modern eğitim modellerinden ziyade mistik öğretilerle ilintili bir yaklaşımı çağırıştırılmaktadır.

Erdem-Değer-Eylem Modeli: Bu kısımda yer alan erdem-değer-eylem modeli olarak ifade edilen kurgu, erdem ve değer kavramlarının doğası gereği objektif bir temele dayanmaz ve tartışmalı olması kaçınılmazdır. Belirlenen değerlerin dışında da değerler ileri sürmek ve neden o değil de bu demek mümkündür. Bunun yaratacağı tartışma ve kargaşadan uzak durmak gerekir. Değerler eğitimi kuşku-

suz önemli bir alandır. Bir toplumun eğitim programına bunu koyarken her türlü ideolojik yaklaşımdan, belirli bir dünya görüşü ve yaşam biçiminin değerlerini dayatmaktan kaçınmak, evrensel ve yerel değerlerimizin tüm toplumu kucaklayacak bir biçimde harmanlanmış olması ve geniş bir mutabakata dayalı olarak belirlenmesi önemlidir.

Belirlenen değerlerin yanında cumhuriyet ve demokrasi, insan hakları, hoşgörü gibi daha başka değerlerin neden yer almadığı sorusu her zaman sorulabilecektir. Bu tür çalışmalar tüm toplum kesimleriyle birlikte şeffaf bir biçimde gerçekleştirmek bu tartışmaları aza indirmenin en etkili yoludur.

Erdem-değer-eylem modelinin ana hedefi, eylemlerden değerlere, değerlerden erdemli insana, erdemli insandan ise nihai hedef olan "Huzurlu Aile ve Toplum" ile "Yaşanabilir Çevrede Huzurlu İnsan"a ulaşmak olarak açıklanmaktadır. Bir yazım yanlış yoksa eylemlerden değerlere, değerlerden erdeme doğru bir akış olduğu ileri sürülmektedir. Buradan da eylemin değeri belirlediği sonucu çıkar ki gerçekte değerler belirli bir durumdaki davranışın belirleyicisidir.

Türkçe Konusundaki Vurgu ve Gözlemler

Programda Türkçenin kullanımına ve geliştirilmesine yapılan vurgu yerindedir. Ancak metinde kullanılan dil ve sözcükler bu vurgu ile çelişmektedir. Metindeki tezahür, ruh, kâinat, hikmet, mesuliyet, kemale ermek, mefkure, müreffeh, fitri, nefis, mana, hakikat, kâmil insan, ilim vb. kimi inanç unsurlarını da çağırıştıran eski ve mistik, çoğu Arapça kökenli sözcüklerin kullanılması bu çelişkiyi gösteren bazı örneklerdir.

Hazırlanan programa ilişkin değerlendirme ve görüş açıklayan pek çok bağımsız kişi ve kuruluş da Türkçe konusundaki çelişkiyi vurgulamaktadır. (ERG, TEDMEM)

Atatürk ve Cumhuriyetin Kurucu Değerlerine Dair Vurgu Eksikliği ve Gözlemler: Eğitim kurumlarının bireyi geliştirme ve sosyalleştirme, kültürü aktarma ve geliştirme, siyasal varlığı-birliği devam ettirme, üretken bireyler yetiştirme gibi ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel ve bireysel işlevleri vardır. Bugünkü siyasal varlığımızı ve birliğimizi borçlu olduğumuz Atatürk ve Cumhuriyetimiz, milletimizin en önemli değerlerindedir. Bu değerlerimize bir vurgu bulunmamasının eğitsel ve bilimsel bir gerekçesi düşünülemez. Unutulmamalıdır ki siyasal varlık sebebinin ve tarihini eğitim sistemi ile nesillerine aktarmayan bir toplum, varlığını ve birliğini sürdüremez. Millî Eğitim Bakanlığı'ndan beklenen de Atatürk ve Cumhuriyet değerlerine güçlü bir şekilde sahip çıkması ve bu değerlerin çocuklarımıza kavratılmasının sağlanmasıdır.

